

Spelen voor het *ECHIE* ©

Spelend hechten

*Hoe je als adoptieouder
een hechte band opbouwt
met je adoptiekind.*

Spelend leren

*Hoe je als adoptieouder
anders leert kijken naar
het spel van je adoptiekind.*

De waarde van spelen

In deze brochure staan de uitgangspunten beschreven van spelend hechten en spelend leren. In principe zou het voor alle kinderen goed zijn als hun ouders op deze spelende manier met hen zouden omgaan. Het versterkt de band tussen ouder en kind en het stimuleert de lichamelijke, verstandelijke en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Kinderen die zich veilig voelen, leren het meeste van hun spel. Zij spelen geconcentreerd en onderzoekend omdat ze erop durven te vertrouwen dat ze kunnen terugvallen op hun ouders en andere volwassenen. Een ander woord is hiervoor is veilige hechting. Ruim dertig procent van alle Nederlandse kinderen is niet honderd procent veilig gehecht. Aangenomen wordt dat dit percentage onder de groep adoptiekinderen hoger ligt hoewel er geen exacte cijfers uit onderzoek bekend zijn. Wel blijkt uit recent onderzoek (F. Juffers, 2008) dat adoptiekinderen die ouder waren dan één jaar bij hun adoptie een groter risico lopen op hechtingsproblemen en achterstanden in hun ontwikkeling dan kinderen die als baby zijn geadopteerd. Ook blijken kinderen

die langere tijd in een kindertehuis hebben gewoond, meer problemen te hebben.

Adoptiekinderen hebben echter een groot voordeel ten opzichte van andere Nederlandse kinderen die minder veilig zijn gehecht. Adoptie haalt kinderen uit een onveilige, niet stimulerende omgeving en geeft ze de kans op een nieuwe start met gemotiveerde ouders die zich goed hebben voorbereid op hun komst. Bij de meeste adoptiekinderen zie je dan ook een indrukwekkende inhaalslag in vergelijking met leeftijdgenootjes die achterblijven in het land van herkomst. Spelen helpt adoptieouders om een veiligere band op te bouwen met hun adoptiekind en het helpt bij het inhalen van de eventuele achterstanden in de ontwikkeling. Naast de theoretische uitgangspunten vindt u in deze brochure *Spelen voor het echie* veel praktische tips en ideeën waar u als adoptieouder direct mee aan de slag kunt.

Veel speelplezier,

Hetty van Hirsels
Praktijk Cadans

Inhoudsopgave

	Pagina
De waarde van spelen.....	- 2 -
Inhoudsopgave	- 3 -
Spelen zonder zorgen	- 4 -
<u>Vadertje en moedertje?</u> Veilige hechting als basis van spel	- 4 -
Een nieuwe start	- 5 -
<u>Kijk eens wat ik kan!</u> De spelontwikkeling van kinderen	- 6 -
<u>Jij mag niet meedoen!</u> Onveilige hechting in het spel	- 9 -
<u>Vind jij mij lief?</u> Spelend hechten	- 11 -
<u>Kijk eens hoe ik speel!</u> Spelend leren	- 14 -
<u>Spelen kun je leren</u> Stimuleer het spel van uw kind	- 19 -
<u>Speels opvoeden</u>	- 22 -
<u>Literatuur</u>	- 23 -
<u>Colofon</u>	- 24 -

Spelen zonder zorgen

Spelen is de universele taal van elk kind, waar het ook is geboren, wat het ook heeft meegemaakt. Het is het belangrijkste middel waarmee kinderen leren communiceren, experimenteren en leren. Spelen kun je overal en altijd doen. Toch speelt niet elk kind evenveel. Uit onderzoek onder apen is duidelijk geworden dat speels gedrag vaker voorkomt naarmate de zorg voor het zoeken van voedsel afneemt (Rita Kohnstamm, 2006). Een apenjong moet onbekommerd zijn gang kunnen gaan. Dan ontstaat creativiteit in zijn spel en denken. Dan leert hij vaardigheden die voor zijn toekomst als volwassen aap in de groep en in de jungle zo belangrijk zijn. Voor kinderen geldt hetzelfde. Spelen gaat niet samen met moeten. Spelen betekent vrij zijn, zonder zorgen. Alleen een kind dat zich veilig voelt en vertrouwen heeft in de ander en de wereld om zich heen kan het maximale uit zijn spel halen.

Vadertje en moedertje?

Spelen is een van de beste manieren om met kinderen om te gaan: het trekt hen weg van emotionele afsluiting en slecht gedrag, naar een plaats van vertrouwen en verbondenheid (Cohen, 2002).

Veilige hechting als basis van spel
Een ander woord voor vertrouwen in jezelf, de ander en de wereld om je heen is veilige hechting. Een kind dat veilig is gehecht, voelt zich op

zijn gemak bij zijn ouders, durft op hen te vertrouwen, zoekt steun en troost en voelt zich bij zijn ouders veilig en beschermd. Vanuit deze ervaring reageert het kind ook op anderen, zal het anderen vertrouwen en verwachten dat zij oog hebben voor hem (Wegwijzer Adoptie Nazorg, 2002). Het leren hechten aan ouders is een proces dat bestaat uit vier fasen.

1. Basisveiligheid (vanaf de geboorte)

Ouders bieden hun baby basisveiligheid door het te verzorgen: eten en drinken, een dak boven het hoofd, kleding, regelmatige aandacht en (lichamelijk) contact. Het kind voelt zich prettig en geaccepteerd en krijgt de positieve ervaring dat er rekening met hem wordt gehouden. Hij ontwikkelt vertrouwen in zijn ouders en is bereid ook andere mensen en de wereld om hem heen te vertrouwen.

2. Vertrouwen (vanaf 6 maanden)

Het kind krijgt een duidelijke voorkeur voor zijn ouders en zoekt actief contact met hen. Hij vertrouwt erop dat anderen op een prettige manier met hem omgaan en daardoor maakt hij ook met anderen contact. Een kind dat zijn ouders vertrouwt zal zijn behoefte in deze fase leren en kunnen uitstellen: het weet dat papa

of mama komt.

3. Op onderzoek (vanaf 1,5 à 2 jaar)

Het kind kan korte tijd zonder zijn ouders. Hij hoeft ze niet te zien om te durven vertrouwen dat ze er voor hem zullen zijn.

Een kind dat de vorige fasen goed heeft doorlopen zal in deze fase

een goed evenwicht laten zien tussen afstand nemen (zelf op onderzoek gaan, los van de ouders) en nabijheid zoeken (contact en zonodig steun vragen aan de ouders).

4. Zelfstandigheid (vanaf 3 jaar)

Het kind zal steeds duidelijker een wederkerige relatie met zijn ouders onderhouden. Hij zal geleidelijk rekening kunnen houden met de wensen en gevoelens van een ander en gaat steeds zelfstandiger functioneren. Zelf iemand zijn, opkomen voor zichzelf, nee durven zeggen, onderhandelen: allemaal belangrijke vaardigheden die in dit stadium worden ontwikkeld. Voelen, denken en doen raken op elkaar afgestemd.

Een nieuwe start

Het proces van hechten begint meteen na de geboorte waarbij de eerste twee jaren de belangrijkste zijn. Een kind dient dan voldoende basisveiligheid en vertrouwen te ontwikkelen om de wereld te durven gaan ontdekken. Bij adoptiekinderen zijn dit vaak de jaren dat de biologische ouders het besluit moeten nemen om hun kind af te staan. En

ook al zijn de redenen voor deze beslissing zeer uiteenlopend, gesteld kan toch wel worden dat de meeste adoptiekinderen niet uit een situatie komen waarbij adequaat op hun fysieke en/of emotionele behoeften kon worden gereageerd.

Vaak komen deze kinderen tijdelijk terecht in kindertehuizen of pleeggezinnen waar de fysieke verzorging beter is, maar de verzorgsters te weinig tijd hebben om

emotioneel een band aan te kunnen gaan met alle kinderen. Tel daarbij

de overgang naar een ander land

Vanaf compleet met het aanleren van een

nieuwe taal en nieuwe gewoonten, en het zal duidelijk zijn dat de meeste adoptiekinderen hun nieuwe leven met nieuwe ouders niet starten met een overdaad aan basisveiligheid en vertrouwen oftewel veilige hechting. Vroeger werd gedacht dat het hechtingsproces een eenmalige kans was. Als een kind in zijn eerste jaar zijn moeder verloor, verschillende

Luigo (10) is nu zes jaar thuis en de eerste jaren waren zwaar. In het kindertehuis had hij geleerd erop te meppen. En dat deed hij thuis dus ook. Hij sloeg, schopte, beet en kneep als hij zijn zin niet kreeg. Maar achter die agressieve driftkop zat de lieve, gevoelige jongen die hij nu wel aan ons durft te laten zien.

pleeggezinnen zag of in een weeshuis terecht kwam, werd het moment voorbij geacht en de schade onherstelbaar. Dat is nu gelukkig anders. Een gebrek aan basisver-

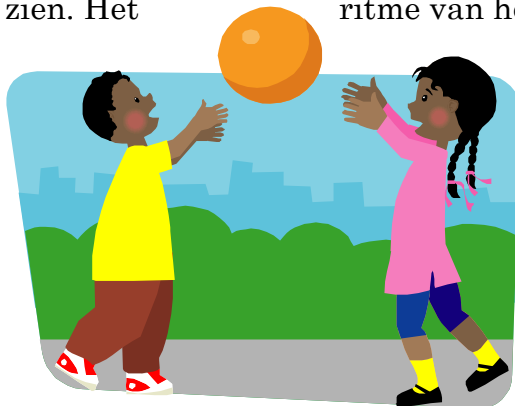
trouwen kun je jaren later nog aanpakken (Polderman, 2008).

Belangrijk hierbij is dat adoptieouders sensitief en

responsief reageren

op hun kind oftewel aanvoelen wanneer het kind hen nodig heeft en wat het kind nodig heeft. Samen spelen is een prettige manier om dit contact te maken en te houden.

Neem een op het oog simpel spelletje als overgooien: ouder en kind gooien een balletje naar elkaar. Als je dit spelletje goed bekijkt, dan blijkt dat er tijdens een spelletje overgooien enorm veel gebeurt – meer dan je op het eerste gezicht denkt. Het kind oefent de nieuwe technieken totdat het die beheerst en laat ze dan trots zien. Het

rhythme van het balletje dat heen en weer vliegt, is een brug die opnieuw de band tussen ouder en kind smeedt. En uitroepen als “Goede worp” of “Mooi gevangen” verhogen het zelfvertrouwen (Cohen, 2002).

Kijk eens wat ik kan!

Als je probeert te bedenken wat voor heel jonge kinderen zo aantrekkelijk is aan spelen, kom je uit op bewoordingen als plezier hebben in het bewegen en handelen, ontdekken wat je lichaam kan, de omgeving verkennen en veroveren. Maar misschien ook: aan de grote kinderen en volwassenen laten zien wat je al kunt en durft, of net zo doen als zij doen (Frea Janssen-Vos, 2006).

De spelontwikkeling van kinderen

De spelontwikkeling bestaat uit vijf achtereenvolgende spelfases die je bij elk kind terugziet (Ameling e.a., 2005). Elke spelfase kent een beginleeftijd die is gebaseerd op de gemiddelde ontwikkeling van kinderen. Een individueel kind kan dus eerder of later rijp zijn voor de volgende spelfase. Kinderen nemen altijd het spel uit de vorige fases mee naar hun nieuwe spel. De eerste spelfase bestaat bijvoorbeeld uit spelend bewegen. Dit begint op de eerste dag na de geboorte. Baby's hebben plezier in bewegen en vinden het leuk te ontdekken en te oefenen wat zij allemaal met hun lijf kunnen. Dit stopt niet als zij ongeveer een half jaar oud zijn en in de volgende spelfase belanden: het spelend omgaan met voorwerpen. Zelfs tieners en volwassenen hebben plezier in bewegen. Het vindt dan alleen plaats op een andere manier, passend bij de ontwikkeling van dat moment. Maar om zover te kunnen komen, moeten ze als baby de spelfase spelend bewegen goed hebben doorlopen. Ze moeten de ruimte en stimulans hebben

gekregen om te ervaren wat ze met hun lichaam allemaal kunnen; om te ontdekken hoe de wereld aanhoort, ruikt, voelt, smaakt en eruit ziet. Dit principe geldt voor alle vijf de spelfases die samen de spelontwikkeling worden genoemd.

1. Spelend bewegen (vanaf de geboorte)

In het begin is bewegen de manier om de wereld en jezelf te leren kennen. De bewegingsvrijheid van de baby beperkt zich hoofdzakelijk tot de wieg, de box, de kinderwagen en de aankleedtafel met badje. Al tastend gaat de baby dit territorium verkennen en via het horen ontstaat het grijpen, langzaam gestuurd door de functies van de ogen. Als baby is het kind vooral gericht op contact en de emotionele relatie met zijn ouders. In deze babyperiode worden ook de eerste lichaamsbewegingen gemaakt: vader en moeder laten de baby schuiven en rollen, ze dragen hem, ze kietelen hem. Ook de andere zintuigen worden ingezet om kennis te maken met elkaar: kiekeboe speel je met de ogen, met je mond zuig je de melk naar binnen, je oren zijn om te luisteren naar mama's liedjes, met je neus ruik je de vertrouwde lucht van mama's haren.

2. Spelend omgaan met voorwerpen (vanaf 6 maanden)

In de loop van het eerste jaar richt een baby zich meer op voorwerpen. Kinderen zijn gefascineerd door dingen die uit elkaar kunnen, die ze kunnen vullen en weer leegmaken, die ze kunnen stapelen en weer

omgooien. Het kind leert hierdoor wat de voorwerpen doen en kunnen. Lege blikjes, dozen, wollen balletjes, blokken, metaal en plastic, pingpongballetjes, grote knopen, haarkrullers, dit alles blijft spannend speelgoed. Het spel laat zien dat kinderen op verschillende manieren met de voorwerpen omgaan. Ze kunnen er heel kennisgericht mee bezig zijn: geconcentreerd onderzoekend, ontdekkend, gericht op het vinden van een antwoord op een vraag of probleem. Het spel met voorwerpen hangt samen met de ontdekking van taal en contact met anderen. Als kinderen met voorwerpen spelen, gaan ze die ook benoemen en verwoorden ze de handelingen die daarbij horen (met de bal voetballen, boekje lezen, de kar duwen). Ook de sociale contacten tussen kinderen groeien in deze periode. Ze zijn attent op elkaars spel, de materialen waarmee anderen spelen trekken hun aandacht en ze nemen de handelingen van anderen graag over.

Onze dochter was bij
aankomst bijna drie jaar.

Ze zei tegen iedereen papa en mama. Ze dacht dat alle mannen en vrouwen zo werden genoemd. En als we ergens waren, liep ze alle tafeltjes af op zoek naar eten en drinken. Iedereen vond haar spontaan en charmant, maar wij wisten dat haar gedrag niet klopte.

3. Spelend construeren en imitatiespel (vanaf 1,5 à 2 jaar)

Kinderen experimenteren met materialen om te onderzoeken hoe ze in elkaar zitten, waar ze van zijn gemaakt, wat ze kunnen en of ze stuk gaan. Het experimenteren brengt eerst toevallige producten voort die niet speciaal ergens op

lijken. Tot er herkenning-momenten ontstaan: het lijkt wel een raket of de beer van thuis.

Langzaam maar

zeker gaan kinderen vooraf bepalen wat ze gaan maken. Ze willen dat hun product aan de eisen beantwoordt die zijzelf hebben gesteld: het huis moet een echte schoorsteen krijgen en een rood dak. Als je een fiets tekent hoort die twee wielen te hebben, een stuur met een bel, trappers en ook een zitje voor de baby. Ook het imitatiespel start in deze leeftijdsfase. Eerst geven kinderen voorwerpen een bepaalde betekenis. Knopen, knikkers en allerlei andere spullen in een kom zijn ingrediënten om eten te maken; stoelen achter elkaar in een rij maken samen een bus. Geleidelijk neemt het kind ook zelf een rol aan: met een blokje aan het oor speel je dat je telefoneert, met een pet op ben je politieagent.

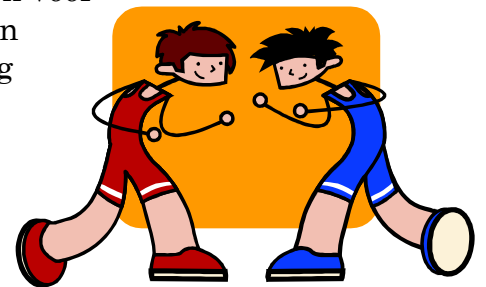
4. Fantasie- en rollenspel (vanaf 3 à 4 jaar)

In het derde levensjaar breidt het imitatiespel zich uit tot fantasie- en rollenspel. Dan zijn niet alleen de handelingen meer interessant om na te spelen, maar ook wat personen zeggen, welke relaties ze met elkaar hebben, wat er gebeurt, hoe ze met

elkaar communiceren. Als een kind nu een rol aanneemt, kun je zien dat hij weet welke handelingen en gebeurtenissen daarbij horen. Boodschappen doen wordt nu meer dan het rondlopen met en het vullen van een mandje: het gaat ook over de handelingen en de dialogen bij de kassa, over het inpakken van cadeautjes. Sociale vaardigheden groeien met de spelontwikkeling mee. Kinderen moeten in staat zijn te reageren op wat een ander doet en zegt en zelf reacties uitlokken bij de andere kinderen. Taal speelt een steeds grotere rol. De bakker praat bijvoorbeeld over bruin brood, in een zakje doen, voorzichtig doen met de taartjes, het brood dat nog warm is omdat het net uit de oven komt. Er wordt gedacht en gesproken over wat er gebeuren zal als, en hoe het komt dat...

5. Spel met regels (vanaf 5 à 6 jaar)

In deze periode wordt het erg belangrijk om bij een groep te horen buiten het gezin. Vooral de school en de vriendjes zijn voor de kinderen van deze leeftijd erg belangrijk. Ze spelen samen tikkertje, verstoppertje, voetbal op het schoolplein.

Dat gaat niet zonder regels en afspraken. Ze moeten overleggen, samen plannen maken en uitvoeren. Ook gezelschapsspelen vinden ze steeds leuker. In het begin hebben ze nog de leiding nodig van een volwassene om de regels te begrijpen en er zich aan te houden. Later kunnen ze dit in tweetallen of als groep ook zelf regelen.

Jij mag niet meedoen!

Emotioneel stevige kinderen – met een veilige hechting achter zich – laten het rijkste rollenspel zien. Zij zijn coöperatief tijdens het overleg in de voorbereidingsfase en durven meer dan onzekere kinderen allerlei plotjes te spelen, ook als dat betekent dat ze boosheid, angst en droefheid moeten uitbeelden. (Rita Kohnstamm, 2006)

Onveilige hechting in het spel

Een van de belangrijkste voorwaarden voor spel is, dat een kind zich veilig voelt en de wereld met

vertrouwen tegemoet kan treden (Lisette van der Poel, 1993).

Een kind dat veilig is gehecht zoekt bij vervelende of angstige gebeurtenissen troost bij zijn

ouders. Daarna gaat het meestal weer snel op in zijn spel: het kind vertrouwt erop dat zijn ouders beschikbaar voor hem zijn. Bij onveilige hechting is dit niet het geval.

De signalen

Uit onderzoek naar het gedrag van onveilig gehechte kinderen blijkt dat er drie basisvormen te herkennen zijn (Feldman, 2007):

1. Vermijdende gehechtheid: het kind is bang of gestrest maar houdt zich groot. Het zoekt geen steun, het blijft wel spelen maar gaat niet meer in zijn spel op.

2. Ambivalente gehechtheid: het kind zoekt zijn ouders wel op, maar is ontroostbaar. Het klampt zich vast, maar is ook bozig en kan geen troost aan de ouder ontnemen. Kinderen met dit gedrag doen er alles aan om de ouder bij zich te houden.

3. Gedesorganiseerde gehechtheid: het kind gedraagt zich tegenstrijdig alsof hij wel troost wil zoeken maar niet durft. Het kind kan bijvoorbeeld huilen waarmee het aangeeft troost nodig te hebben, maar tegelijkertijd van de ouder wegkruipen waardoor het die troost niet kan krijgen.

Vooral mishandelde kinderen vertonen dit gedrag.

Concreet blijkt uit onderzoek dat de spelontwikkeling bij onveilig gehechte kinderen trager verloopt. Ze doorlopen wel de verschillende fases maar kunnen hun potentieel niet ten volle benutten. Kinderen die ambivalent gehecht zijn doen minder spelervaring op omdat ze zich vastklampen aan de ouders.

Onze zoon was 2 jaar en 7 maanden toen hij in Nederland kwam. Na twee weken ging ik voor het eerst met hem naar een speelgoedwinkel. Stil liep hij aan mijn handje. Hij keek naar het speelgoed op de schappen maar kwam nergens aan en wees ook nergens naar. Hij was in een onbekende wereld die hem niets zei. Dit vertaalde zich ook in zijn spel. Hij wist niet hoe hij moest spelen en bleef mijn voorbeelden eindeloos herhalen. Er kwam niets uit zichzelf, alsof hij geen fantasie had.

Ze durven minder op onderzoek uit te gaan. Kinderen die vermijding gehecht zijn, vragen geen hulp aan hun ouders waardoor het spel zich minder goed kan verdiepen. Ze komen niet verder in hun spel en kunnen hierdoor een achterstand oplopen in hun ontwikkeling. Bij kinderen die gedesorganiseerd gehecht zijn, zie je beide gedragingen tegelijkertijd: ze durven niet op onderzoek uit te gaan maar vragen ook geen hulp. Zij lopen het grootste risico op een achterstand in hun (spel)ontwikkeling.

De gemene deler bij alle drie de vormen van onveilige hechting is dat deze kinderen vaker teruggrijpen naar eenvoudigere spelvormen. Het lijkt erop alsof ze weer houvast zoeken en een nieuw zelfvertrouwen moeten vinden (Frea Janssen-Vos, 2006). Ook zie je dat ze minder planmatig te werk gaan. Ze beginnen bijvoorbeeld aan het bouwen van een duplohuis zonder vooraf na te denken over de plek waar de deur of de ramen zouden moeten komen. Het spel verloopt chaotisch en vluchtig.

Onder andere omdat ze telkens even moeten stoppen met hun

spel om te controleren of de situatie nog wel veilig genoeg is.

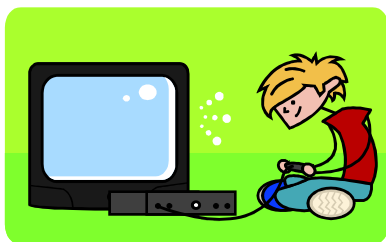
De gevolgen

De gevolgen van onveilige hechting voor de spelontwikkeling worden pas echt zichtbaar in het fantasie- en rollenspel. Deze fase wordt als het hart van de spelontwikkeling gezien

omdat hierin vrijwel alle ervaringen en vaardigheden aan bod komen die kinderen voor een optimale ontwikkeling nodig hebben. Om fantasie- en rollenspel te kunnen spelen, moet een kind enigszins sociaal gevoelig en sociaal vaardig zijn om met anderen een spelsituatie te delen en rollen op elkaar te laten inspelen (Frea Janssen-Vos, 2006).

Favoriete rollenspellen zijn bijvoorbeeld winkeltje, kapper, dokter, vadersje en moedertje, postbode, jarig zijn. Onveilig gehechte kinderen hebben hier moeite

mee. Zij kunnen minder goed rekening houden met anderen, nemen minder vaak initiatieven in het nemen van contact en zijn minder vaak leider van een groep. Om toch greep op de situatie houden, trekken ze zich terug aan de zijlijn van het spel of vertonen ze bezig gedrag. In beide situaties ontstaat er geen wederkerig contact met leeftijdgenoten. Andere kinderen vinden hen vreemd of vervelend en willen niet met hen spelen. Door deze afwijzing zoeken kinderen met hechtingsproblemen nog meer hun eigen weg en leren ze niet goed rekening te houden met anderen (Lisette van der Poel, 1993). Hun sociale en emotionele ontwikkeling verloopt traag of staat zelfs stil, terwijl die van de andere kinderen doorgroeit. Want juist door deel te nemen aan het fantasie- en rollenspel leren kinderen samen te spelen en rekening te houden met elkaars rollen en wensen, leren ze omgaan met symbolen en tekens en leren ze meer en beter gesproken taal te gebruiken. Dit betekent dat de verstandelijke en sociaal-emotionele

achterstand van kinderen met hechtingsproblemen vaak groter, en in ieder geval zichtbaarder, lijkt naarmate ze ouder worden.

Vind jij mij lief?

Alleen al door een simpel kiekeboespelletje te spelen en uit te breiden, kunnen ouders peuters een veilig gevoel geven en eventuele verlatingsangst (gedeeltelijk) wegnemen of in ieder geval hanteerbaarder maken (Renée Wolfs, 2004).

Spelend hechten

Direct na de geboorte zal een baby huilen, glimlachen en oogcontact maken om ervoor te zorgen dat de ouder in de buurt blijft of komt. Deze vorm van communicatie wordt gehechtheidsgedrag genoemd. Ouders die deze signalen van hun baby goed opmerken, interpreteren en er adequaat op reageren geven hun kind een veilige basis van waaruit het zich kan ontwikkelen en zijn omgeving kan onderzoeken.

Adoptiekinderen die zich als baby veilig hebben gevoeld, laten bij hun nieuwe ouders sneller en duidelijker gehechtheidsgedrag zien.

Adoptiekinderen die als baby zijn verwaarloosd of mishandeld, of later als peuter of kleuter traumatische gebeurtenissen hebben meegemaakt, zullen minder duidelijke signalen afgeven. Ze zullen afwerend of klampend gedrag vertonen of een

combinatie van beide. Vaak nodigt hun gedrag niet uit tot liefdevol contact. Er is dan veel geduld en begrip nodig om de tegenstrijdige signalen goed te lezen en daar op te reageren. Samen spelen is een plezierige manier om toch positief contact met elkaar te maken. Bovendien leert het adoptiekind op die manier dat het leuk is om met een volwassene te spelen en dat iemand hem de moeite waard vindt om mee te spelen. Samen spelen kan de weg zijn naar een veiligere hechting tussen adoptieouders en hun adoptiekind.

Welke spelfase?

De eerste fase binnen de spelontwikkeling is spelend bewegen. Ouders spelen van nature spelletjes met hun baby die bij deze fase passen. Voorbeelden hiervan zijn liedjes zingen en bewegen (bv. 'Klap eens in je handjes'), blazen op de handjes, zachtjes aan de vingertjes sabbelen, spetteren in bad, samen dansen, samen gekke gezichten trekken in de spiegel, kietelspelletjes, kiekeboespelletjes. Deze spelletjes laten zien dat contact maken in de eerste fase van het

Ik heb nu een paar keer met Jessie (5 jaar) op deze manier gespeeld. Vooral het voeren vindt ze fijn. Ze maakt dan babygeluidjes en kruipt in me weg. Ze lacht ook naar me alsof ze een baby'tje is. Elke dag vraagt ze wanneer we weer van die spelletjes gaan doen. Ze heeft het nog zo hard nodig.

leven vooral lichamelijk plaatsvindt door voelen, horen, ruiken, kijken en samen bewegen. Een baby leert met zijn lichaam dat zijn ouders van hem houden en dat hij de moeite waard is. Kinderen die onveilig zijn gehecht kennen deze ervaring niet. Ze voelen niet tot in het diepste van hun wezen, van top tot teen, dat ze de moeite waard zijn, dat ze op hun ouders kunnen vertrouwen. En daarom lopen ze vast in de spelfases die hierna komen. Ze blijven waakzaam, hebben concentratieproblemen, kunnen zich niet overgeven aan het spel. Zintuiglijke en bewegingsoefeningen worden steeds vaker vaak gebruikt bij het tot stand komen van veilige hechting. Voorbeelden hiervan zijn Shantalamassage, Sherborne bewegingsoefeningen en Theraplay, hechtingsondersteunende spelbegeleiding. Door het aanpassen van 'baby'-spelletjes kunnen ook oudere kinderen de lichamelijke ervaring beleven dat ze gezien worden en gewenst zijn. Taal speelt bij deze oefeningen een ondergeschikte rol waardoor deze spelvorm ook geschikt is voor adoptiekinderen die nog niet zolang in Nederland zijn en de taal nog moeten leren.

Welke spelletjes?

Alle spelletjes die ouders normaal gesproken met hun baby doen, zijn geschikt om het positieve contact te bevorderen. Eventueel kunnen de spelletjes aangepast worden aan de leeftijd van het kind. Een kind van twee vindt het misschien nog wel leuk om op schoot de fles te krijgen; een kind van acht zal dit wellicht niet meer willen. De zintuiglijke ervaring van het gevoerd worden kan dan worden vervangen door ander voedsel, bijvoorbeeld het voeren van

stukjes mandarijn of het met de ogen dicht proeven van onbekend voedsel die verschillen in smaakbeleving (bv. een zacht rozijntje, een zoute stengel, een hard stukje appel, een zoet snoepje). De oefeningen kunnen worden onderverdeeld in zintuiglijke spelletjes en bewegingsspelletjes.

Zintuiglijke spelletjes

- **Massage:** wrijf de handen, armen, voeten, benen, buik, rug van uw kind in met olie of crème. Vindt het kind dit te confronterend, probeer dan spelenderwijs tot massage te komen door bv. een van zijn handen in te wrijven en een afdruk van de ingesmeerde hand op een vel papier te maken. Het doel is dan niet meer de massage maar het maken van een handafdruk en dit is minder bedreigend.
- **Ballon:** ga tegenover uw kind zitten, blaas een ballon op waarbij het kind de handen op de groeiende ballon houdt. Draai de ballon in de richting van uw kind en laat langzaam de lucht ontsnappen zodat het kind de lucht voelt tegen zijn gezicht, armen, handen, voeten of benen.
- **Rietje:** Laat uw kind zijn ogen sluiten. Blaas door een rietje zachtjes wat lucht op zijn arm, been of gezicht. Blaas daarna afwisselend harder of zachter. Laat uw kind ook een keer bepalen of het "harde" of "zachte" lucht wil hebben.
- **Verstoppen:** ga tegenover elkaar zitten. Plak een sticker op de top

van uw vinger. Strijk met uw handen over de kleren van uw kind en plak onopvallend de sticker ergens vast. Het kind moet de sticker bij zichzelf gaan zoeken. Laat daarna ook uw kind een sticker bij u verstoppen.

- Pizzaspel: vraag uw kind of hij dwars op uw schoot wil gaan liggen. Kneed zijn armen, buik, benen alsof het deeg is. Vraag wat hij op zijn pizza wil (alles mag, ook snoepjes of een frikadel) en plaats de ingrediënten op de pizza. Als de pizza klaar is, "eet" hem dan op.

- Voeren: laat het kind bij u op schoot zitten en geef hem eten en/of drinken zoals een ouder dit doet bij een baby. Geef bv. de fles of voer een danoontje. Een variant is om elkaar eten te voeren, bijvoorbeeld M&M's of druiven.
- Proeven: zoek voedsel uit met verschillende smaakbelevingen (zout, zuur, zoet, hard, zacht), laat het kind zijn ogen sluiten en stop het voedsel in zijn mond. Laat hem raden wat het is.
- Laat een olifant, mier of een ander dier lopen over de rug of benen van uw kind. Het kind mag raden welk dier het is.

Bewegingsspelletjes

- Ballon: blaas een ballon op. Plaats de ballon tussen u en uw kind en probeer samen te lopen zonder de ballon te laten vallen.
- Krant: houdt de twee punten van een krantenpagina vast tussen

uw handen. Het kind mag met gestrekte hand van bovenaf op de krant slaan om hem als het ware in tweeën te zagen (maak een scheurtje middenin de krant aan de bovenkant, dan gaat het makkelijker). Neem na een paar keer de leiding door uw kind te zeggen dat hij alleen mag slaan als zijn naam wordt genoemd.

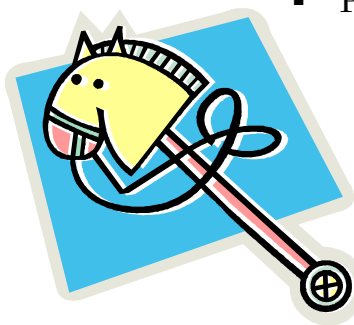
- Blazen: blaas bellen in de richting van uw kind. Laat het kind de bellen met zijn handen kapot proberen te klappen.
- Blazen: pak twee rietjes en een wattenbolletje of een ander licht balletje. Ga tegenover uw kind zitten, pak allebei een rietje, plaats het balletje in het midden en probeer het balletje weg te blazen.
- Ritme: zing een liedje en beweeg de armen en benen van uw kind op de maat van de muziek
- Brug: ga op handen en voeten staan. Vraag of uw kind onder de brug door wil kruipen. Ga dan plat liggen op de grond en vraag of uw kind over de brug wil kruipen.

Het pizzaspel is favoriet bij mijn zoon (9 jaar). Hij vindt het normaal niet fijn om gekieteld te worden, maar ik mag wel

kriebelend de uien op de pizza strooien. En als de pizza is gebakken, mag ik hem opeten. "Wat ben je toch een lekker jong," zeg ik dan tegen hem. Het is echt iets van ons samen. Die band voel je dan ook de rest van de dag nog en daarna.

- Jonassen: beide ouders pakken de uiteinden vast van een deken. Vraag uw kind of het in de deken wil gaan liggen. Til de deken met uw kind op en wieg de deken zachtjes op en neer.
- Slepen: vraag uw kind of hij op een deken wil gaan liggen. Pak het uiteinde van de deken en sleep de deken met uw kind daarop door de kamer.

- Paardje rijden: ga op handen en knieën zitten. Vraag of uw kind op uw rug wil zitten. Loop door de kamer als

een paard. Uw kind heeft de leiding en mag het paard sturen.

Veel plezier!

Het doel van deze spelletjes is het opbouwen van een positief contact door samen plezier te hebben. Kijk dan ook bij het kiezen van de spelletjes naar het karakter en de voor- en afkeuren van uw kind. Sommige kinderen houden niet van zachte aanrakingen, ze zijn erg kietelgevoelig, maak de aanraking dan wat steviger. Andere kinderen vinden het niet fijn als er lucht in hun gezicht wordt geblazen of willen niet dat u hun buik masseert. Heb respect voor de grenzen die uw kind aangeeft. Ook dit levert vertrouwen op! Verzin zelf nieuwe spelletjes die passen bij uw kind. Door vaker samen dit soort hechtingsspelletjes te spelen, komt u vanzelf op ideeën.

Kijk eens hoe ik speel!

Adoptieouders merken vaak dat adoptiekinderen met achterstanden veel dingen spelenderwijs leren, zonder 'bijles' of speciale therapie. Door met speelgoed bezig te zijn, oefent een kind zijn fijne motoriek. Door te leren stappen of fietsen oefent hij zijn grove motoriek. Door voor te lezen aan een adoptiekind, zorg je dat hij ongemerkt veel van de taal opsteekt en de wereld om zich heen beter gaat begrijpen (Femmie Juffer, 1997).

Spelend leren

Kinderen spelen omdat ze het leuk vinden. En omdat ze het nodig hebben. Kinderen die weinig spelen of altijd hetzelfde spelen, kunnen een achterstand oplopen in hun ontwikkeling. Adoptiekinderen lopen een groter risico. Zeker als ze op het moment van de adoptie ouder waren dan één jaar of langere tijd in een kindertehuis hebben gewoond (F. Juffer, 2008). Er komt veel op hen af. Ze moeten zich leren hechten aan hun nieuwe ouders, ze moeten de Nederlandse taal leren begrijpen en praten. Speelgoed kennen ze vaak niet of nauwelijks. Ook daar moeten ze aan wennen. Adoptieouders kunnen hun kind daarbij helpen. Door het juiste speelgoed aan te bieden, door te laten zien wat je er allemaal mee kunt, door samen te spelen met hun kind. Spelen is meer dan een leuke bezigheid; spelen is een kans op ontwikkeling, en dus op betere schoolprestaties en een goede toekomst!

Kies het juiste speelgoed

Ieder kind heeft zijn eigen talenten, interesses, voorkeuren en sterke punten. Het ene kind speelt daarom liever met poppen dan met blokken;

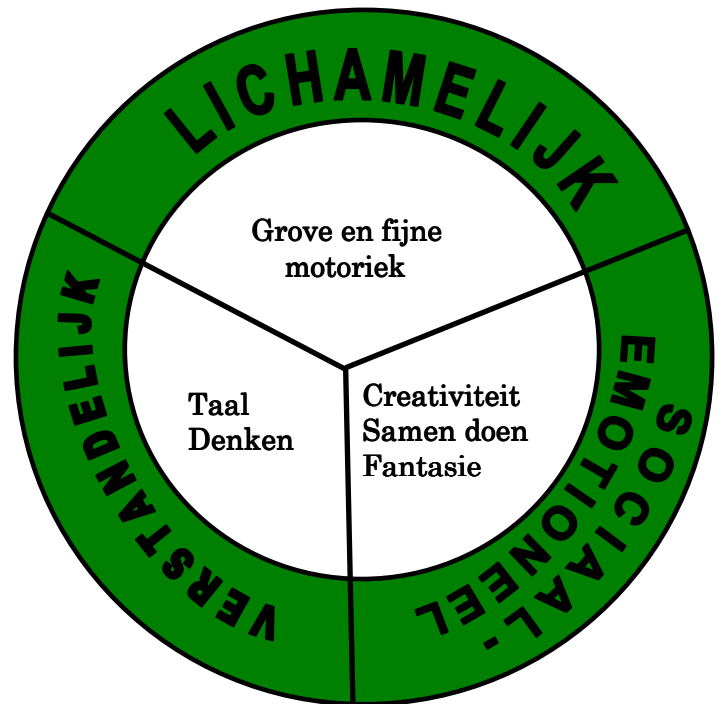

het andere kind voetbalt liever dan dat het tekent. Het is goed om hier rekening mee te houden maar niet te veel.

Stimuleer kinderen om kennis te maken met onbekend speelgoed zodat alle onderdelen binnen hun ontwikkeling aan bod komen. De ontwikkelingsschijf is hierbij een goed hulpmiddel. Schrijf bijvoorbeeld eens een week lang op wat uw kind speelt en waar het mee speelt. Zet dit op de juiste plekken in de ontwikkelingsschijf en u zult snel zien waar de sterke kanten van uw kind liggen. Let daarbij wel op dat speelgoed meer ontwikkelingsgebieden tegelijkertijd kan stimuleren. Bouwen met blokken helpt bijvoorbeeld het denken – wat ga ik maken?, hoe ga ik het maken?, hoe hoog kan ik bouwen voordat het omvalt, welke kleuren wil ik bij elkaar?, zet ik ze van groot naar klein, of zet ik kleur bij kleur? - maar bevordert ook de fijne motoriek door het pakken, neerzetten en stapelen van de blokken. Spelen met poppen helpt de fantasie op gang – de pop moet naar bed of in bad, de pop moet eten of slapen – maar bevordert ook de fijne motoriek als uw kind de pop vaak aan- en uitkleedt. Ook de taal kan een rol spelen als uw kind veel praat tegen de pop: ‘Ga maar lekker slapen. Ben jij nog niet moe? Kom maar, dan zal ik een verhaaltje lezen?’ Het gebruiken van de ontwikkelingsschijf is een manier om bewuster te kijken naar het spel van

uw kind en te beseffen wat uw kind allemaal aan het leren is.

Ontwikkelingsschijf

Lichamelijke ontwikkeling

Jonge kinderen zijn voortdurend in beweging. Ze oefenen hiermee hun grove en fijne motoriek. Grove motoriek heeft betrekking op de balans, de voortbeweging en de coördinatie van het hele lichaam: lopen, springen, hinkelen, huppelen

Alicia was twee jaar toen ze bij ons kwam. Ze rook overal aan en stak alles in haar mond, oren of neus.

We hebben haar veel met water laten kliederen, en later ook met zand: moddertaartjes bakken. Ze heeft van ons ook een speen gekregen en we gaven haar soms de fles. Ook hebben we babyspeelgoed gehaald bij de speelothek zodat ze kon inhalen wat ze had gemist.

en fietsen. Fijne motoriek heeft voornamelijk betrekking op de functie van de handen: knippen, plakken, veters strikken, knopen vastmaken, tekenen en schrijven. De grove motoriek ontwikkelt zich het snelst en is bij kinderen rond het zevende of achtste jaar volledig ontwikkeld. Alleen de spierkracht neemt daarna nog toe. De ontwikkeling van de fijne motoriek, zoals schrijven, begint later en duurt langer. Het vraagt beheersing van de kleine spieren, die vooral ontwikkeld raken door bewegingen te herhalen.

Bij adoptiekinderen

Adoptiekinderen hebben over het algemeen geen achterstand in hun grove motoriek. Of ze moeten als baby en peuter erg veel in de wieg of in de box hebben gezeten zodat ze niet vrijelijk konden bewegen. De fijne motoriek kan meer problemen opleveren. Jonge kinderen hebben niet alleen het juiste materiaal maar ook begeleiding nodig om veilig te kunnen tekenen, kleuren, knippen, plakken. Kinder-tehuizen bieden deze begeleiding niet of nauwelijks waardoor adoptie-kinderen te weinig hebben kunnen oefenen. Bovendien vragen tekenen, kleuren, bouwen met lego meer concentratie dan klimmen en klauteren. Adoptiekinderen die (nog) niet veilig zijn gehecht, hebben hier moeite mee. Ze onderbreken vaak hun spel om te controleren of de situatie nog veilig is.

Speelgoed en spelideeën algemeen

- Grove motoriek: fietsen, loopkarren, driewielers,

balspelletjes, touwtje springen, dansen, rolschaatsen, tikkertje, trampoline springen, klimmen

- Fijne motoriek: knippen, plakken, kleien, verven, kleuren, stoepkrijt, kralen rijgen, strijkkralen, bouwen met duplo, lego, knex, computerspelletjes

Tips voor adoptiekinderen

- Sluit aan bij hun interesses. Laat ze bijvoorbeeld een favoriete foto in stukken knippen, opplakken op karton en die gebruiken als puzzel. Dit verhoogt de motivatie en daardoor de concentratie.
- Gebruik materiaal dat de tastzin bevordert, bv. scheerschuim, zand, water. Alle kinderen, groot en klein, vinden dit leuk. Laat ze hiermee hun fijne motoriek oefenen door hen bijvoorbeeld water in kleine vormen te laten kiepen, modder tussen hun vingers te laten glijden, scheerschuim door een zeef te laten persen.
- Geef het goede voorbeeld. Vaak hebben adoptiekinderen nog weinig ervaring met puzzelen, knutselen, bouwen met duplo. Door naast hen te spelen met hetzelfde speelgoed laat u spelenderwijs zien wat allemaal mogelijk is. Zorg ervoor dat het resultaat niet al te mooi of moeilijk is: pas uw eigen spel aan op hun niveau zodat het binnen hun bereik ligt. Maak bijvoorbeeld van een wc-rol een muziekinstrument door er macaroni in te doen en de uiteinden dicht te plakken.

Verstandelijke ontwikkeling

Spel is een belangrijke manier om de wereld te ontdekken en allerlei ervaringen op te doen. Zo leren kinderen al heel jong dat blokken wel op elkaar gestapeld kunnen worden, maar ballen niet. Het spel van jonge kinderen is onder andere een voorbereiding op het latere lezen, schrijven en rekenen. De vormenstoof leert welke vormen en kleuren er zijn, voorlezen vergroot de woordenschat en stimuleert het zelf willen vertellen; tekenen en kleuren

helpen om later de letters te kunnen schrijven; het aanleggen van een verzameling (bv. steentjes, papiertjes) stimuleert het tellen (ik heb er veel!) en sorteren (van groot naar klein, op kleur). Taal helpt kinderen de wereld beter te begrijpen. Ze leren de woorden die bij de dingen horen en gaan vragen naar het waarom. Ook in het spel gebruiken kinderen taal als een manier om hardop te denken.

Bij adoptiekinderen

Adoptiekinderen hebben gemiddeld hetzelfde IQ als andere kinderen. Alleen de schoolprestaties blijven achter. Gemiddeld hebben adoptiekinderen meer leerproblemen. Op taal en rekenen scoren ze vaak lager dan op basis van hun intelligentie verwacht zou mogen worden (M.H. IJzendoorn, 2004). Concentratie zou hier mee te maken kunnen hebben. Adoptiekinderen die (nog) niet veilig zijn gehecht gaan minder planmatig te werk. Ze beginnen bijvoorbeeld aan het bouwen van een duplohuis zonder

vooraf na te denken over de plek waar de deur of de ramen zouden moeten komen. Het spel verloopt chaotisch en vluchtig.

Speelgoed en spelideeën algemeen

- Denken: sorteerspelletjes, vormenstoof, puzzels, memorie, domino, lotto, bouwen met blokken, kralenplank, gezelschapsspelen zoals mens-erger-je-niet en monopolie
- Taal: liedjes zingen, versjes en verhalen voorlezen, rijmen, lezen, schrijven, verhalen vertellen of schrijven, samen spelen

Tips voor adoptiekinderen

- Geef speelgoed dat past bij de ontwikkeling van uw adoptiekind, let hierbij minder op de kalenderleeftijd.
- Breng structuur aan in het spel. Geef uw kind een vaste plek om te spelen; zorg dat het speelgoed is opgeruimd op vaste plekken zodat uw kind het zelf kan pakken; help

Ricardo (6 jaar) heeft veel fantasie maar is een enorme chaoot. Dan is hij bv. met zijn playmobiel bezig en bedenkt dat hij dieren nodig heeft. Onmiddellijk trekt hij alle dieren uit de kast en terwijl hij dat doet verzint hij weer iets anders erbij, bv. de keukenspullen want de dieren moeten ook eten. En als de hele woonkamer dan vol met speelgoed ligt, is hij klaar met spelen. Nu help ik hem vooraf met kiezen. Wat wil je spelen? Wat heb je daarvoor nodig? Dat halen we samen uit de kast en daar moet hij het dan mee doen.

uw kind bij het maken van een spelkeuze en spreek een (korte!) tijd af hoelang uw kind hier minimaal mee moet spelen. Als uw kind aangeeft iets 'echts' te willen maken, bv. een huis van duplo of een papieren masker, help hem dan bij het maken en uitvoeren van een plan (wat komt eerst, en wat daarna).

- Doe concentratiespelletjes met uw kind zoals voel-, verstop- en hoorspelletjes. Stop bijvoorbeeld voorwerpen in een zak en laat uw kind al voelend proberen te raden wat het is. Verstop zijn favoriete speelgoed en laat hem zoeken waarbij u roept of hij warm of koud is. Koop dierenmemorie, leg één set op tafel waarbij de dieren zichtbaar zijn. De andere set houdt u zelf. Pak omstebeurt een plaatje en doe het geluid van het dier na. De ander moet het juiste dier pakken uit de memorieplaatjes.

- Benoem het spel van uw kind zonder oordeel. Wanneer uw kind meer begrijpt of ouder is, maak de zinnen dan langer en voeg moeilijkere woorden toe. Lees veel met uw kind. Wijs binnen en buiten de voorwerpen aan en vertel hoe ze heten.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Kinderen die samen spelen, leren rekening te houden met elkaar, hun speelgoed te delen, op elkaar te wachten en zich aan te passen aan de groep. Bovendien leren kinderen tijdens rollenspellen zoals vaders- en moedertje of winkeltje zich te verplaatsen in anderen en kunnen ze hun emoties uitspelen en verwerken. Spel leert een kind wat zijn mogelijkheden en beperkingen zijn. Succeservaringen zorgen voor zelfvertrouwen. Tot slot bevordert spel de zelfstandigheid. Tijdens het spelen neemt het kind zelf initiatieven, maakt het plannen en zoekt het oplossingen voor problemen.

Bij adoptiekinderen

Onveilig gehechte adoptiekinderen hebben vaker moeite met fantasie- en rollenspel. Zij kunnen minder goed rekening houden met anderen, nemen minder vaak initiatieven in het aangaan van contact en zijn minder vaak leider van een groep. Om toch greep op de situatie houden, trekken ze zich terug aan de zijlijn van het spel of vertonen ze bezig gedrag. In beide situaties ontstaat er geen wederkerig contact met leeftijdgenoten waardoor sociale vaardigheden minder worden geoefend.

Speelgoed en spelideeën algemeen

- Fantasie: poppenkast, verkleedkleden, keukentje, winkeltje, auto's, babypoppen, boerderijdieren, barbies, blokken, trein, tent
- Creativiteit: kralen rijen, tekenen, kleien, verven, strijkkralen, muziek maken, knippen, plakken, lijmen, stempelen, inpakpapier,

- Samen doen: mee laten helpen in het huishouden en tijdens het koken; met andere kinderen postbode, brandweer, schooltje, enzovoorts spelen; gezelschapsspelen.

Tips voor adoptiekinderen

- Benoem het gevoel van uw kind (“Jij bent boos, ik hoor het, je vindt mij een stomme mama. Ik zie ook dat jij boos bent, je mond is een streepje.”)
- Benoem uw eigen gevoel (“Ik krijg een kus van jou. Zomaar, uit jezelf. Daar word ik blij van. Kijk, mijn mond lacht en mijn ogen ook.”)
- Benoem het gevoel dat uw kind oproept bij anderen (“Dat kindje mag van jou niet met jouw schepje spelen. Nu is hij verdrietig.” Of “Jij hebt jouw zusje geholpen met haar barbies. Ze vindt jou heel erg lief.” Of “Mag John jouw gameboy spel lenen? Dan zijn jullie zeker goede vrienden. Goede vrienden helpen elkaar.”)

uw kind kiezen wat het wil doen, bv. vadtje en moedertje spelen. Volg het spel van uw kind, benoem welke rollen jullie spelen en wat jullie aan het doen zijn, benoem af en toe welke gevoelens de acties van uw kind oproepen

bij u (of beter gezegd, bij de rol die u speelt).

- Nodig andere kinderen uit om te spelen met uw kind. Houd toezicht tijdens het spelen. Gaat het fout, benoem dan wat u ziet en probeer de kinderen het zelf op te laten lossen. Help uw kind om ervaring op te doen met samen spelen.

Spelen kun je leren

Volwassenen die vinden dat kinderen veel leren door te spelen, zullen zich er serieuzer in mengen. Ze organiseren bewust aantrekkelijke spelsituaties, ze observeren wat kinderen doen en kunnen en ze helpen het spel goed te laten verlopen (Frea Janssen-Vos, 2006).

Stimuleer het spel van uw kind

Alle kinderen willen spelen, dat zit in hun genen. Maar waar ze niet mee worden geboren, is de wetenschap hoe ze moeten spelen. Dat leren ze stapje voor stapje van hun ouders en van andere kinderen.

Sherie is een echt meisje dat houdt van poppen, verkleed en zichzelf opmaken. We hebben wel geprobeerd om haar interesses te verbreden door samen met auto's of de blokken te spelen maar nee was nee, ze wilde niet. Totdat we op een keer zeiden dat de poppen toch ook naar oma moesten rijden. Toen wilde ze wel een auto pakken. En met blokken bouwt ze nu een 'kasteel' voor de prinses.

Adoptiekinderen hebben veel minder van deze ervaringen kunnen profiteren. Voor hen is het dus nog belangrijker dat ze worden geholpen om het maximale uit hun spel te halen. Adoptieouders kunnen hen daarbij helpen. Niet alleen door het juiste speelgoed aan te bieden, maar ook door veiligheid te bieden en zelf mee te spelen.

Veiligheid bieden

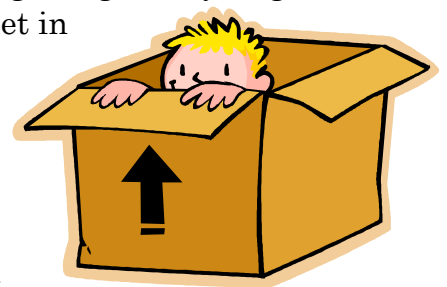
Alle kinderen moeten zich veilig voelen om te kunnen spelen. Maar voor onveilig gehechte kinderen is dit nog belangrijker. Concentratie en lang bezig zijn met hetzelfde spel is voor hen moeilijker omdat ze telkens moeten controleren of de situatie nog veilig is. Er zijn een aantal manieren om het gevoel van veiligheid bevorderen.

- Zorg dat het speelgoed of het spel past bij de leeftijd en de ontwikkeling van uw kind. Let erop dat adoptiekinderen, zeker in het begin, een achterstand in hun ontwikkeling kunnen hebben. Geef dan speelgoed dat past bij een jonger kind.
- Geef niet te veel speelgoed in één keer. Te veel speelgoed zorgt ervoor dat een kind niet meer weet wat het moet doen. De kans bestaat dat het in verwarring van het een naar het ander vliegt en met niets echt speelt. Vervang het speelgoed om de paar dagen.
- Breng structuur aan in het spel van uw kind. Help bijvoorbeeld bij het kiezen van een activiteit. Kan uw kind niet kiezen of kiest hij steeds hetzelfde, selecteer dan zelf

twee of drie activiteiten waar hij uit mag kiezen.

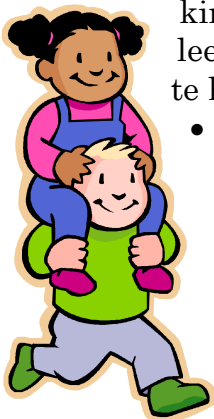
- Leg de activiteit vooraf uit. Wat houdt het spel in; wat mag wel, wat mag niet; wanneer is het spel afgelopen. Dit geeft het kind duidelijkheid en dus een veilig gevoel. Pas de uitleg aan op het leeftijdsniveau van uw kind. Leg bijvoorbeeld aan een peuter van drie uit dat hij mag verven met de kwast en met de vingers maar dat hij de verf niet aan zijn kleren of de tafel mag afvegen. Hij mag de verf ook niet in zijn mond, neus en oren stoppen. Verf mag wel op het papier. Hij mag verven wat hij wil en alle kleuren gebruiken. Leg een aantal vellen papier klaar en zeg dat hij mag verven tot het papier op is.
- Geef geen kritiek op het spel. Voor kinderen is alles nog mogelijk – een vliegende auto, een kussen als stuur – zeg niet dat hij verkeerd speelt maar laat hem zijn gang gaan. Soms kunnen kinderen bang worden van hun eigen fantasie. Lach uw kind niet uit, maar help het om terug te komen in de realiteit.
- Benoem het spel van uw kind zonder oordeel en vragen. Als uw kind aan het spelen is, bv. met zijn auto's, benoem dan af en toe wat u ziet. 'Jij rijdt de rode auto over de straat.' Dit geeft het kind het gevoel dat het wordt gezien. Voeg geen oordeel toe over het spel door woorden te gebruiken als 'goed zo' of 'mooi'. Stel geen vragen over het spel zoals: "Waar

rijdt de auto naar toe? Rijdt de auto hard?” Het kind kan dan het gevoel krijgen dat hij deze vragen moet beantwoorden en bang zijn om het foute antwoord te geven.

Samen spelen

Samen spelen is leuk en bevordert een positieve band met uw kind. Door samen te spelen kunt u ook spelenderwijs de ontwikkeling van uw kind stimuleren. Laat dit echter niet het doel zijn van het spel: uw kind leert het meeste van zijn spel als het plezier heeft. Er zijn een aantal richtlijnen die u kunt gebruiken tijdens het samen spelen. U helpt uw kind hierdoor het maximale leerrendement uit zijn spel te halen.

- Wacht niet totdat het kind vraagt of u meespeelt. Geef ook ongevraagd aandacht door even mee te doen met het spel en samen te genieten.
- Benoem uw eigen ervaringen met het spel (“Wat voelt dat scheerschuim lekker”),
- Benoem uw waardering en bewondering (“Wat doe jij dat goed op het klimrek”).
- Verwoord wat u of uw kind aan het doen zijn. Bijvoorbeeld met klei: “Ik ga een lange slang rollen, een hele lange dunne, eens kijken of hij in zijn eigen staart kan happen.” Of benoem op een natuurlijke manier de voorwerpen en de handelingen: “Kijk hoeveel knikkers er in deze doos zitten, grote en kleine zie ik, wat voelen

ze lekker glad, wil jij dat ook voelen?”

- Ondersteun de taal van uw kind door de woorden te herhalen als een bevestiging of door een ander woord toe te voegen om een uitbreiding te geven. Als uw kind vertelt over de kopjes die het afwast, zegt u bijvoorbeeld: “Ja, jij wast de kopjes af, de schotelletjes ook zie ik, met de kwast. Ga je ook afdrogen?”
- Verwoord de gevoelens en gedachten van de speelfiguren. Zeg bijvoorbeeld als uw kind de pop eten wil geven: “Jouw baby heeft veel honger. Ze dacht vast, waar blijft mijn mama nou. Ze is blij dat jij haar eten geeft. Nu heeft ze geen honger meer.”
- Ondersteun de gesproken taal met lichaamstaal. Een bemoedigende glimlach, een knipoog, een omhooggestoken duim doen wonderen. Maak duidelijk in uw houding, gebaren, mimiek en door lichamelijk contact dat u het fijn vindt om samen te spelen. Ga op ooghoogte zitten als u met uw kind praat en maak oogcontact.

Mijn zoon van tien is niet zo’n prater. Soms is het zo duidelijk dat er iets is maar als ik er naar vraag zegt hij dat alles goed is. Wat helpt is dan iets met hem samen doen: voetballen, kaarten, computeren. En iets vertellen over mezelf, over een situatie die ik vroeger moeilijk vond en hoe dat toen voelde. Meestal vertelt hij dan wel wat er aan de hand is of hij komt er een paar uur later alsnog mee.

- Verwoord wat er zou kunnen gaan gebeuren in het spel. Zeg bv. bij het bouwen van een toren: “Wij maken een hele hoge toren. Als die dadelijk maar niet omvalt.”
- Kinderen hebben behoefte aan herhaling van het spel. Ga daar in mee, maar let op of ze na verloop van tijd wel tot variatie in hun spel komen. Als herhaling uitloopt op stereotiepe of dwangmatige handelingen is er wellicht sprake van een blokkade die uw kind niet zelf kan overwinnen. Door naast uw kind met hetzelfde speelgoed te spelen, kunt u laten zien welke andere mogelijkheden er ook nog zijn om met het speelgoed of materiaal om te gaan.
- Voeg af en toe andere materialen of ideeën toe aan het spel zodat uw kind het spel gaat uitbreiden. Geef bv. een lepel of een schenkruit bij het spelen met zand of water, leg duplo blokken bij de auto's waardoor een kind bv. een garage kan bouwen; voeg een boodschappentas en een potlood met notitieboekje toe aan het winkelspel of speel zelf de vrachtwagen die een nieuwe lading levensmiddelen komt brengen
- Vermijd competitie en machtsstrijd. Zorg dat er geen winnaar of verliezer kan zijn. Kinderen vinden het vaak moeilijk om te verliezen en raken dan gefrustreerd. Het plezier (en dus het leerelement) van het samen spelen is dan weg.

Speels opvoeden

Opvoeden en speelsheid lijken misschien tegenpolen, maar soms hebben we een klein zetje nodig om elkaar te vinden en samen plezier te maken (Cohen, 2002).

Als volwassenen hebben we het druk met werk, huishouden en andere verplichtingen. Samen spelen, terwijl er nog zoveel dingen moeten, valt niet altijd mee. Deze brochure heeft

het nut en de noodzaak van spelen met uw kind duidelijk willen maken: het

bevordert de hechting en het stimuleert de ontwikkeling.

Eigenlijk maakt samen spelen het opvoeden zoveel makkelijker.

Grapjes maken, kietelen, lachen, stoeien... het samen beleven van deze leuke momenten

zorgt ervoor dat uw kind u graag een plezier wil doen. Het zal beter luisteren en meer rekening met u willen houden. Als ouder hoeft u minder vaak te straffen omdat u de situatie met wat humor en afleiding een andere kant uit weet te sturen. Adoptiekinderen hebben meer meegemaakt dan andere kinderen. Dit kan betekenen dat ze soms net iets meer nodig: meer aansluiting, meer geduld, meer begrip. Maar bovenal zijn het gewoon kinderen die bij iemand willen horen, die van iemand willen zijn. Door samen te spelen geeft u ze die boodschap:

- **“Jij bent bijzonder.”**
- **“Ik vind het leuk met jou.”**
- **“Wij horen bij elkaar.”**

Literatuur

Bij het schrijven van deze brochure is de volgende literatuur gebruikt:

Ameling, M., Cordang, M., Damen, L., Spel en spelontwikkeling, Stichting Leerplan Ontwikkeling, Enschede, 2005

Amelsvoort, H., Spelend ontwikkelen: een inventarisatie van spelmogelijkheden en vormen van spelbegeleiding voor verstandelijk gehandicapten, Uitgeverij van Gorcum, Assen, 2005

Cohen L.J., Spelend opvoeden, hoe je de beste en leukste ouder wordt, Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 2002

Feldman, R.S., Ontwikkelingspsychologie, Pierson Education Benelux, Amsterdam, 2007

Jansen, W., De Spelontwikkeling, leren door spelen, K&P Opleidingen, Oirschot

Janssen-Vos, F., Spel en ontwikkeling, Spelen en leren in de onderbouw, Uitgeverij van Gorcum, Assen, 2006

Juffer. F., Adoptiekinderen: opvoeding en gehechtheid in het gezin, Uitgeverij Boom, Amsterdam, 1997

Juffer, F. De ontwikkeling van interlandelijk geadopteerden, Een overzicht van onderzoek, Justitiële Verkenningen nr. 7, 2008

Kohnstamm, R., Kleine ontwikkelingspsychologie, Uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Diegem, 2002

Poel, van der, Lisette, Speelblokken 4, De vroegkinderlijke spelontwikkeling: spel in relatie tot gehechtheid, Bohn Stafleu Van Loghum, 1993

Polderman, N., Het blijft toch je familie, www.adoptietrefpunt.nl, 2008

IJzendoorn, van, M.H., Een geslaagde interventie: De invloed van adoptie op IQ en schoolprestaties, Adoptietijdschrift, nr. 2, juni 2004.

Valck, de, M., Het speelgoedboek, eerste hulp bij het kiezen van speelgoed, Uitgeverij Vroegindeweyj, Leusden, 1996

Visser, Caroline, Spelen met uw kind, nieuwsbrief nr. 3 / 2008 van Basic Trust

Wegwijzer Adoptie Nazorg, Adoptie en hechting als proces, 2001

Wolfs, R., Wereldkind, Praten met je adoptiekind, Uitgeverij de Prom, Amsterdam/Antwerpen, 2008

Colofon

Juli 2009

Deze brochure is geschreven door
Hetty van Hirsels van Praktijk
Cadans, *Opgroeien in
(zelf)vertrouwen*.

Reacties en vragen naar aanleiding
van deze brochure kunnen worden
gericht aan Praktijk Cadans, e-mail
info@praktijkcadans.nl, telefoon 06-
51611366, website
www.praktijkcadans.nl.